

Sirpa Tani

Oikeus oleskella?

Hengailua kauppakeskuksen näkyvillä ja näkymättömillä rajoilla

Right to be here? Hanging out at the visible and invisible boundaries of a shopping centre

In shopping centres, boundaries between public and private spaces are often blurred. In this article, the interpretations of appropriate ways to use space are discussed by analysing both formal and informal regulations considering young people's hanging out. The Kamppi shopping centre, located in the city centre of Helsinki, is used as a case in this research. The empirical material consists of young people's interviews, researchers' observations and of some interviews conducted with representatives of the shopping centre and the police. Young people's presence has caused confrontations between the surveillance personnel and the young people themselves. In this article, visible means to exclude certain people from the shopping centre are investigated and some more hidden codes of conduct are analysed. Strategies of exclusion have been justified by the size of the crowds of young people, the noise they make and the space they take from other people. The article is concluded by raising questions of young people's position in the contemporary society where their free mobility and their independent use of space are often problematic. Hanging out challenges the idea of scheduling young people's free time. By doing so, it also highlights the meaning of social interaction in the process of identity construction in young people's lives.

Keywords: hanging out, young people, shopping centre, public space

Johdanto

Kamppiin tullaan, koska kaveritkin tulevat ja koska kulkuyhteydet ovat hyvät kaikkialta. Ja lisäksi pääsee shoppailemaan. Perjantai-iltana hengaajia on pakko olla useita satoja. Nuorison omat arviot vaihtelevat parista sadasta yli tuhan-teen. ”Tuntuu, että heitä on päivä päivältä enemmän. Koko ajan saa olla hättistelemässä, kun he valtaavat aina penkit. Onneksi kohta helpottaa, kun saadaan lasiseinät”, polttopisteessä sijaitsevan Cafe Rougen myyjä hymyilee. (Tiainen 2008)

Kampin keskus avattiin Helsingin keskustaan maaliskuussa 2006. Pian tämän jälkeen uutisoitiin, kuinka kauppakeskuksesta oli tullut Suomen vilkkain nuorisotalo, jossa nuoret viettivät vapaa-aikaansa satojen valvontakameroiden ja lukuisten vartijoiden valvovien silmien alla (Tiainen 2008). Kampin rakentamisen myötä keskustelu nuorten oleskelusta julkisissa ja puolijulkisissa kaupunkitiloissa lisääntyi Suomessa. Toisaalta on oltu huolestuneita nuorten vapaa-ajankäytön tavoista ja toisaalta siitä, millaisia mahdollisia haittoja nuoret aiheuttavat viettäessään aikaansa kaupungilla.

Kansainvälisessä keskustelussa on kiinnitetty erityisesti huomiota lasten ja nuorten entistä aikataulutetumpaan vapaa-ajan käyttöön. Karen Malone (2007) on kirjoittanut *kuplamuovisukupelvestä*, jolla hän on kuvannut lapsia, joiden vanhemmat ovat pyrkineet eliminoimaan mahdollisimman tehokkaasti lapsia uhkaavat vaarat heidän

ympäristöstään; he ovat kuvainnollisesti kääriineet lapsensa kuplamuoviin suojatakseen heitä (ks. myös Woolley 2006). Lia Karsten (2005) on puolestaan kirjoittanut *takapenkisukupolvesta*, jonka ympäristösuhde jäsentyy sen mukaan, mitä lapset näkevät vanhempien kuljettaessa heitä paikasta ja aktiviteetista toiseen.

Vastapainoksi aikataulutetulle arjelle on nostettu esiin ajatuksia lasten ja nuorten itsenäisen liikkumisen ja ympäristön haltuunoton tarpeista. Näitä tarpeita voidaan tarkastella ympäristön tarjoumien ja lasten liikkumisvapauden suhteen avulla. Marketta Kyttä (2003) on korostanut sitä, kuinka lapsiystävälliseen ympäristöön tarvitaan sekä monipuolisia tarjoumia että lapsen mahdollisuutta liikkua itsenäisesti ympäristössään. Hänen mukaansa lapsen kannalta ihanteellisia ympäristöjä voi olla yhtä hyvin maaseudulla kuin kaupungeissa. Kyttä on monien muiden tutkijoiden tavoin korostanut sitä, kuinka liikkumavapaus on tärkeää, jotta lapsille kehittyisi vahva side ympäristöönsä.

On kuitenkin havaittu, kuinka lasten ja nuorten itsenäisen liikkumisen reviirit ovat pienentyneet ja kuinka tämän päivän vanhemmat eivät anna lastensa liikkua yhtä vapaasti kuin he itse saivat liikkua ollessaan lapsia (esim. O'Brien *et al.* 2000; Karsten & Vliet 2006; Kyttä 2006; Prezza 2007). Syynä tähän mainitaan usein lapsia uhkaavat vaarat. Todellisuudessa on kuitenkin epävarmaa, onko ympäristön vaarallisuus sinänsä lisääntynyt vai onko kyse enemmänkin vaaran pelosta. Hille Koskela (2009) on kuvannut tätä ilmiötä *pelkokierteenä*, jossa vaaraan varustaudutaan esimerkiksi valvontakameroilla, joista tulee helposti merkkejä *mahdollisesta* vaaran läsnäolosta. Pelko lisää näin tarvetta rajoittaa lasten ja nuorten vapaata liikkumista.

Lasten ja nuorten asemaa ympäristössään on tutkittu monista näkökulmista. On esimerkiksi analysoitu lasten ja nuorten mielipaikkoja ja huomattu, kuinka koti, erityisesti oma huone, on monelle lapselle ja nuorelle erityisen tärkeä. Myös kavereiden kodit mainitaan usein tärkeiksi kuten myös paikat, joissa voi olla rauhassa yksin, lemmikkieläimen tai hyvän ystävän kanssa (esim. Kaivola & Rikkinen 2004; Abbott-Chapman & Robertson 2009). Lasten ja nuorten mahdollisuudet vaikuttaa kotona ympäristöönsä ovat kuitenkin hyvin rajatut, toisin kuin heidän vanhemmillaan (Blunt & Varley 2004; Childress 2004). Oma huone on usein paikka, jossa heillä on jonkin verran mahdollisuuksia tehdä tilasta omien mieltymystensä mukainen. Kun mahdollisuudet ottaa tilaa omaehtoisesti haltuun kotona ovat hyvin rajatut, nuo-

ret käyttävät mielellään julkista tilaa oman identiteettinsä rakentamiseen (van der Burgt 2008; van Lieshout & Aarts 2008; Hopkins 2010).

Vaikka lasten liikkumavapaus iän myötä lisääntyy, myös nuorten vapaa-ajan käyttöä ja heidän liikkumistaan säädellään monin tavoin. Nuoret koetaan usein uhkaksi (vrt. Matthews *et al.* 2000; Valentine 2004). He kokoontuvat vapaa-ajallaan paikkoihin, joissa voivat tavata kavereitaan. Kaupalliset tilat ovat tyypillisiä nuorten suosimia hengailupaikkoja, koska ne tarjoavat mahdollisuuden olla ilman etukäteen suunniteltuja aikatauluja tai erityistä ohjelmaa (Kuusisto-Arponen & Tani 2009; Aaltonen *et al.* 2011). Niissä nuoret voivat toteuttaa samanaikaisesti kahta hengailuun liittyvää tarvetta: he voivat olla poissa vanhempiensa ja muiden heidän toimintaansa kontrolloivien aikuisten, esimerkiksi opettajien, silmistä ja ottaa näin tilaa haltuun itsenäisesti, mutta he voivat myös olla toisilleen ”näytteillä”. Kauppakeskus toimii toisin sanoen samaan aikaan *vetäytymisen* ja *vuorovaikutuksen tilana* (Lieberg 1995; Matthews *et al.* 2000). Se, missä määrin kauppakeskus todella tarjoaa nuorille vetäytymisen tilaa, on kuitenkin kyseenalaista: vaikka kauppakeskuksessa hengailu tapahtuu tilassa, jossa nuorten vanhemmat tai opettajat eivät ole valvomassa heidän toimintaansa, he asettautuvat väistämättä muiden kauppakeskuksessa liikkuvien aikuisten, vartijoiden ja valvontakameroiden tarkkailun kohteiksi.

Kauppakeskukset ovat esimerkkejä tiloista, joissa yksityisen ja julkisen tilan väliset rajat hämärtyvät. Samalla hämärtyy myös se, kenellä on oikeus päättää, kuinka ja kuka kyseistä tilaa saa käyttää. Kansainvälisessä keskustelussa on nostettu esiin huoli yhtäältä julkisen tilan vähentymisestä, toisaalta monimutkaisesta prosessista, jossa tilan julkisuutta määrittellään omistajuuden lisäksi myös sen käyttäjien, politiikan ja vallan näkökulmista (ks. esim. Mitchell 1995, 2003; Iveson 2007; Staeheli & Mitchell 2008). Tiloja voidaan ajatella yksityisinä tai julkisina sen mukaan, ovatko ne yksityisessä vai julkisessa omistuksessa. Tämän rajan määrittäminen ei kuitenkaan kerro siitä, miten tilaa kontrolloidaan tai millaisia pyrkimyksiä sen käyttämiseen on havaittavissa. Oleellisempaa sen sijaan on kiinnittää huomiota vuorovaikutukseen, jota tilan ja sen käyttäjien välillä tapahtuu ja siihen, millaisin keinoin tätä vuorovaikutusta pyritään säätämään (Staeheli & Mitchell 2008; Riddell *et al.* 2009).

Tarkastelen artikkelissani näkyviä ja näkymättömiä käytäntöjä, joiden avulla kauppakeskuksessa ja sen lähiympäristössä säädellään sitä, kenelle tila

on tarkoitettu ja miten tilaa saa käyttää. Kiinnittän erityistä huomiota hengailevien nuorten asemaan tilan käyttäjinä. Kerron ensin tutkimukseen osallistuneista nuorista sekä muista aineiston hankintaan liittyvistä seikoista. Sen jälkeen analysoin tutkimuskohteena olevaa Kampin kauppakeskusta julkisen, puolijulkisen ja yksityisen tilan näkökulmista sekä fyysisessä ympäristössä näkyviä ulossulkemisen käytäntöjä. Tämän jälkeen keskityn analysoimaan näkymättömiä nuorten ulossulkemiseen tähtäviä strategioita. Lopuksi pohdin sitä, millaisessa asemassa nuoret hengailevat ovat Kampissa ja mitä tämä kertoo suhtautumisesta julkisen ja puolijulkisen tilan käyttöön ja sen säätelyyn tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tutkimuksen kohdejoukkona hengailevat nuoret

Tarkastelen artikkelissani julkisia ja puolijulkisia kaupunkitiloja erityisesti hengailevien nuorten näkökulmasta. Pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Millaisia tilan käyttöä määritteleviä näkyviä ja näkymättömiä rajoja kauppakeskuksessa ja sen ympäristössä on havaittavissa? Millä tavoin nuoria pyritään ulossulkemaan kauppakeskukselta? Millaisia kokemuksia nuorilla on heihin kohdistuneista tilan käytön rajoituksista?

Artikkelini liittyy laajempaan tutkimukseen, jossa tarkastelen hengailevien nuorten näkemyksiä omasta vapaa-ajanvietostaan julkisissa ja puolijulkisissa kaupunkitiloissa. Tutkimuksen pääkohderyhmänä ovat Kampin kauppakeskuksessa ja sen välittömässä läheisyydessä vapaa-aikaansa viettävät nuoret, joiden parissa tein teemahaastatteluja. Lähestyin nuoria kauppakeskuksen naapurissa Helsingin vanhalla linja-autoasemalla sijaitsevan Walkers-talon ja sen työntekijöiden välityksellä. Taloa ja sen kahvilaa pitää yllä Aseman Lapset ry, joka on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton valtakunnallinen järjestö. Sen tavoitteena on luoda henkilökohtainen vuorovaikutus nuorten ja aikuisten välille ja tarjota turvallinen vaihtoehto alaikäisten nuorten vapaa-ajanviettoon (Aseman Lapset 2011). Suurin osa Walkersin nuorista oleskelee myös kauppakeskuksessa, ja tämän vuoksi he muodostavat luontevan tutkimuksen kohderyhmän.

Aloitin aineiston keruun havainnoimalla hengailevia kauppakeskuksessa. Kohde oli minulle entuudestaan tuttu: kauppakeskus sijaitsee päivittäisen reittini varrella ja olin vierailut siellä vuodesta 2006 lähtien väikoittain. Aloittaessani aineiston keruun pyrin tarkastelemaan kauppakeskusta ulkopuolisen havainnoijan tapaan. Maaliskuussa 2010

toteutin viikon mittaisen systemaattisen havainnoinnin jakson, jolloin kiertelin päivittäin kauppakeskuksen käytävillä, istuskelin eri kerroksissa ja kiinnitin erityistä huomiota paikalla oleskeleviin nuoriin ja heidän toimintaansa. Pystyin näin tunnistamaan suosituimmat hengailemiskaupat.

Pyysin tutkimukseen osallistuvia nuoria valokuvaamaan hengailemiskaupat. Valokuvaus liitettiin osaksi Walkersissa tapahtuvaa toimintaa siten, että nuorisotyöntekijä toimi apunani ohjeistaen tarvittaessa nuoria. Tutkimukseen osallistui 15 helsinkiläis- ja vantaalaisnuorta, joista yksi oli iältään 19-vuotias, muut 15–17-vuotiaita. Heistä tyttöjä oli yhdeksän ja poikia kuusi. Osa nuorista oli ryhtynyt oleskelemaan Kampissa viimeisen vuoden aikana, kun taas jotkut heistä kertoivat hengailemiskaupalla useiden vuosien aikana lähes päivittäin. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista nuorista oli peruskoulun yläluokkalaisia, jotka tulivat tavallisesti Kampiin koulupäivän päätyttyä. Nuoret antoivat käyttööni yhteensä 460 valokuvaa, jotka oli otettu Kampin alueelta. He muodostivat antamani ohjeen mukaisesti itse 2–3 hengen ryhmät ja sopivat nuorisotyöntekijän kanssa heille sopivan haastattelunajan Walkersin tiloihin. Yksi nuorista tuli haastatteluun yksin, koska hänen aikataulunsa eivät sopineet yhteen muiden kanssa.

Toteutin haastattelut niin, että nuorten ottamat valokuvat pyörivät haastattelun aikana tietokoneen ruudulla esityksen muodossa. Valokuvien käytöstä osana teemahaastattelua on raportoitu monissa tutkimuksissa (esim. Clark-Ibáñez 2007; Kofkin Rudkin & Davis 2007), ja saadut kokemukset ovat yleensä olleet positiivisia. Koin tutkijana valokuvien katselun haastattelun yhteydessä erittäin tärkeäksi: koska kuvat olivat nuorten ottamia, niiden pohjalta edenneet teemahaastattelut selvästi motivoivat nuoria kertomaan hengailemiskaupasta. Samalla he pystyivät luontevasti kertomaan esimerkkejä tiloista, joissa heidän hengailemiskaupat jollain tavalla pyrittiin rajoittamaan. Toteutan nuorten ottamien valokuvien analyysin myöhemmin toisessa yhteydessä. Tässä artikkelissa keskityn tarkastelemaan käytäntöjä, joilla kauppakeskuksen ja sen lähiympäristön käyttöä säädellään erilaisten näkyvien ja näkymättömien keinojen avulla. Koska fyysiset tilat ja niiden käytön säätely ovat tämän artikkelin keskiössä, käytän analyysini tukena havainnointijaksojen aikana ottamiani valokuvia.

Haastattelin myös muutamia aikuisia, joiden työrooliin kuuluu joko kauppakeskuksen tilojen hallinta tai siellä hengailevien nuorten kohtaaminen. Tutkimukseen osallistui kaksi kauppakeskuksen edustajaa, joista toista haastattelin ja toisen nä-

kemyksiä tiedustelin puhelimitse. Lisäksi haastatelin kahta alueella toimivaa lähipoliisia sekä kolmea nuorisotyöntekijää. Alun perin suunnittelin haastattelevani myös vartiointiliikkeen edustajia, joihin minulle luvattiin yhteys kauppakeskuksen edustajan kautta. En kuitenkaan saanut pyytämiäni yhteystietoja, ja sen vuoksi vartijat jäivät valitettavasti tutkimuksen ulkopuolelle. Käytän analyysissäni rinnakkain aikuisten ja nuorten näkemyksiä tilan käytön rajoituksiin liittyvistä kysymyksistä.

Kampin keskus: julkista, puolijulkista ja yksityistä tilaa

Tutkimuksen kohdealueena on Helsingin ydinkeskustassa sijaitseva Kampin kauppakeskus lähiympäristöineen (kuva 1). Kauppakeskus on osa Kampin keskusta, johon kuuluu myös metroasema, kaukoliikenteen bussiterminaali, Espoon bussien terminaali, toimistoja ja asuntoja. Kauppakeskuksessa on vuokrattavaa pinta-alaa yli 43 000 m² ja yli 150 vuokralaista. Kauppakeskuksen omistaja on vaihtunut sen melko lyhyen historian aikana kaksi kertaa: keskuksen rakennuttaja myi kauppakeskuksen englantilaiselle yritykselle heti paikan avaamisen yhteydessä vuonna 2006 ja tämä edelleen toiselle englantilaiselle kiinteistösiirtoyhtiölle Protegolle keväällä 2008 (Kauppakeskuksen edustajan haastattelu 4.11.2009). Vuonna 2009

kauppakeskuksessa kävi arviolta 33 miljoonaa vierailijaa (Kamppi 2010).

Kauppakeskus sijaitsee kuudessa kerroksessa. Vuoden 2009 marraskuussa tekemäni kauppakeskuksen edustajan haastattelun mukaan keskuksessa vieraili päivittäin noin 100 000 ihmistä. Heistä suurin osa liikkui pääsisäänkäynnin tasolla, jossa sijaitsee myös Espoon bussien terminaali. Katutasolta kuljetaan keskuksen alakerrassa sijaitsevalle metroasemalle ja kaukoliikenteen terminaaliin. Keskuksessa oli vuonna 2009 yhteensä 11 toimijaa: kauppakeskuksen lisäksi esimerkiksi Espoon ja Helsingin kaupungit sekä Matkahuolto. Kampin metroasema ei hallinnollisesti kuulu Kampin keskuksen, joten metroverkostosta ja -asemista vastaava Helsingin seudun liikenne (HSL) -kuntayhtymä toimii Kampin keskuksen naapurina. (Kauppakeskuksen edustajan haastattelu 4.11.2009.)

Kauppakeskuksen seinien sisällä on sekä julkisia, puolijulkisia että yksityisiä tiloja, mikä ei välttämättä ole helposti havaittavissa. Haastatellessani kauppakeskuksen edustajaa pyysin häntä selvittämään minulle näiden tilojen omistukseen liittyviä rajoja. Erityisesti katutaso on tilan käytöltään mielenkiintoinen:

E-tasohan [katutaso] on yleistä jalankulkualuetta eli siinä toimivat yhteistyössä kauppakeskus ja Helsingin kaupunki ja Espoon kaupunki, eli se on

Kuva 1. Kampin kauppakeskus sijaitsee Helsingin ydinkeskustassa. Pääsisäänkäynnin edessä sijaitsee Narinkkatori, joka on kaupungille kuuluvaa julkista tilaa.

Figure 1. The Kamppi shopping centre is located in the city centre of Helsinki. The Narinkkatori Square, which is public space owned and regulated by the city of Helsinki, is located in front of the main entrance of the shopping centre.

semmonen yhteishallinnollinen tila. Mutta siellä on tehty järjestelyt, että kauppakeskus ylläpitää [tiloja], mutta kulut jaetaan sen mukaan.

Katutason pääväylä eroaa siis kauppakeskuksen käytävistä: kyseessä on kaupungin katutilaa vastaava tila, jota koskevat erilaiset säännöt kuin puolijulkisissa kauppakeskuksen käytävissä:

Siellä on myös vähän eri säännöt: esimerkiksi koirat – niin nehan on yleisellä jalankulkualueella sallittuja, mikä on tietysti aina meille haaste, koska [ne] tuovat jonkin verran lisähaasteita siivoukselle. Mutta siellä ei voida kieltää koirien ulkoiluttamista.

Kerrosta ylempänä, kauppakeskuksen ensimmäisessä kerroksessa, sijaitsee toinen vastaava julkinen tila (kuva 2): katu näyttää katkeavan kauppakeskukseen, mutta tosiasiaa se jatkuu julkisena jalankulkualueena kauppakeskuksen sisällä (Haila 2008). Kauppakeskuksen edustajan mukaan kauppakeskuksen sääntöjä pitää soveltaa näihin julkisiin tiloihin ja esimerkiksi näiden tilojen valvonnasta vastaa kauppakeskuksessa toimiva vartiointiliike, ei poliisi.

Kauppakeskuksessa on pyritty keskittämään toimintoja niin, että kullakin kerroksella olisi oma

kohderyhmänsä. Ensimmäiseen ja toiseen kerrokseen on keskittynyt suurin osa muotiliikkeistä ja ravintoloista, kolmannen kerroksen liikkeet on suunnattu perheille, neljäs kerros keskittyy urheiluun ja vapaa-aikaan, kun puolestaan ylin, viides kerros on suunnattu nuorille kuluttajille. Kauppakeskuksen edustaja kertoi tästä seuraavasti:

...viideskerros on enemmän painotettu nuorille koska koetaan, että nuoret vielä jaksaa kirmata sinne yläkerrokseen ja sieltä löytyy sitten vähän erilaista nuorten muotia, on skeittareille ja muille semmosta spesiaalimpaa.

Edellä kuvattu kohderyhmien ajattelu tuo esiin kauppakeskuksen tärkeimmän funktion: kaupallisuuden, jonka vuoksi oikeiden kohderyhmien tavoittaminen on tärkeää. Samalla käy ilmi myös se, kuinka nuoria pidetään yhtenä tärkeänä kauppakeskuksen asiakasryhmänä; onhan yksi kerros suunnattu heidän kiinnostuksensa mukaisesti. Tätä näkemystä on mielenkiintoista verrata myöhemmin esiin tuleviin keskusteluihin siitä, miten kauppakeskuksessa aikaansa viettäviin nuoriin usein suhtaudutaan.

Myös tavalliset kauppakeskuksen käytävät ovat julkista tilaa siinä mielessä, että kenellä tahansa on oikeus käyttää näitä tiloja ilman, että hänen

Kuva 2. Annankatu jatkuu kauppakeskuksen sisällä. Lattiasa on metalliset koholla olevat katkoviivat, joiden tarkoituksena on helpottaa näkövammaisten liikkumista. Katkoviivat on asennettu ainoastaan kahdelle julkista tilaa muistuttavalle käytävälle, ei muille kauppakeskuksen käytävälle, jotka ovat puolijulkista tilaa.

Figure 2. Annankatu street runs through the shopping centre. On the floor there are guiding pins for the visually impaired people. These are installed only on the two public walking corridors, not on the semi-public corridors of the shopping centre.

edellyttäisiin maksavan oleskelustaan tekemällä ostoksia. Toisaalta näiden käytävien julkisuutta kyseenalaistaa se, että ne ovat yksityisen kiinteistösi-joitusyhtiön omistuksessa ja että niihin sovelletaan kiinteistön omia sääntöjä. Usein kauppakeskuksia pidetäänkin puolijulkisina kaupunkitiloina. Kampin kauppakeskuksen edustaja tosin puhuu näistä käytävistä julkisena tilana (vrt. myös Thomas 2005):

No siis pääasiassahan ne on julkista tilaa elikkä ne on kaikille avoimia. Tämä muun muassa tulee aina esille siinä, kun kuvauslupia kauppakeskukseen myönnetään. – – Meillähän käy aika paljon valokuvaajia ottamassa kuvia tuolta käytäviltä tai sitten, jos tullaan tekemään jotain tv-ohjelmaa Kamppiin, – – ilman lupaakin voi kuvata, mutta on koettu, että se on hyvän tavan mukaista, että ilmoittaa etukäteen.

Yksittäisten liikkeiden tilat voidaan määritellä puolijulkiseksi tilaksi, jos termin ajatellaan viittaavan siihen, että kenellä tahansa on oikeus tulla liikkeeseen sisään ostamatta mitään, mutta samalla muu kuin tavaroiden mahdolliseen ostamiseen liittyvä toiminta (katselu, kiertely, tutustuminen myytäviin tuotteisiin) ei ole toivottavaa. Toisaalta liiketilan haltijalla on mahdollisuus päättää, ketkä ovat tervetulleita ja ketkä halutaan sulkea ulos joko konkreettisesti tai epäsuorien keinojen avulla (vrt. Massey 2005: 152; Staeheli & Mitchell 2008: 84; Ridell *et al.* 2009: 16). Konkreettinen ulossulkeminen voi tapahtua käytännössä kutsumalla kauppakeskuksen tai liikkeen omat vartijat paikalle poistamaan ei-toivotut henkilöt liikkeen ulkopuolelle. Epäsuorat keinot sisältävät esimerkiksi musiikin valinnalla kohderyhmän rajaamisen: liiketiloissa soiva taustamusiikki antaa viitteitä siitä, kenelle kyseinen liike on tarkoitettu (Ranta 2005).

Tehdäkseni erityyppisten tilojen väliset erot tässä tutkimuksessa selväksi puhun kauppoista yksityisenä tilana, joiden käytöstä vastaa kunkin liikkeen omistaja. Luokittelen kauppakeskuksen käytävät puolijulkiseksi tilaksi erotukseksi varsinaisista julkisista tiloista, joihin pätevät muita kauppakeskuksen käytäviä väljemmät säännöt.

Kauppakeskusta ympäröiviä ulkotiloja koskevat samankaltaiset vastuunjaot kuin kauppakeskuksen sisätiloja. Kampin keskuksen ja Tennispalatsin välinen aukio on kaupungin omistuksessa, mutta kauppakeskus toimii siellä kaupungin vuokralaisena. Aukiota ylläpitää ja sen järjestyksestä vastaa kauppakeskuksen kiinteistötoimi. Keskuksen pääsisäänkäynnin puolella sijaitseva Narinkkatori on

sen sijaan kaupungin omistuksessa ja siellä järjestettävät tapahtumat sekä alueen järjestyksen valvonta ovat kaupungin vastuulla. Kauppakeskuksen alue Narinkkatorin puolella ulottuu ainoastaan rakennuksen välittömään läheisyyteen.

Tarkastelen seuraavassa edellä kuvattuja julkisia ja puolijulkisia tiloja hengailevien nuorten näkökulmasta. Kiinnitän ensin huomiota suoranaisiin kieltoihin sekä muihin tilan käytön ohjeistamiseen liittyviin näkyviin merkkeihin, minkä jälkeen analysoin hengailun säätelyyn liittyviä näkyvämmiä ulossulkemisen strategioita. Tarkastelen näitä molempia etupäässä nuorten näkökulmasta, mutta peilaan heidän mielipiteitään myös tutkimukseen osallistuneiden alueella työskentelevien aikuisten näkemyksiin.

Ulossulkemisen näkyvät käytännöt: kieltoaulujen kauppakeskus

Tiloja kontrolloidaan monin tavoin. Puhun artikkelissani ulossulkemisesta (ks. esim. Sibley 1995), jonka avulla kontrolloidaan ihmisten käyttäytymistä ja välitetään heille viestiä siitä, kenen läsnäolo tai millainen toiminta ei ole toivottavaa. Ulossulkeminen voi tapahtua suoranaisin kielloin, mutta se voi olla myös epäsuorempaa, ikään kuin rivien välissä ilmaistua. Tarkastelen tässä luvussa Kampin kauppakeskusta sen perusteella, mitä kielto kyltit kertovat siitä, kenen läsnäolo ei ole toivottavaa.

Tennispalatsin aukiota reunustavat kyltit, joiden mukaan kyseessä on yksityisalue, jolla on poliisin tekninen valvonta (kuva 3). Halusin selvittää, mitä aluetta kyseiset kyltit koskivat ja millä perusteella kyseessä oli yksityisalue. Kylttien tiimoilta syntyi mielenkiintoinen keskustelu sekä kauppakeskuksen edustajan että haastattemieni lähipoliisien kanssa. Kukaan ei tuntunut tietävän kylttien olemassaolosta, niiden asentajasta eikä tarkoituksesta. Kauppakeskuksen edustaja vastasi kyselyihini näin:

Mun täytyy käydä oikein tarkistamassa, mutta poliisin tekninen valvonta, niin se on kyllä sit li-säetty sinne, koska sitä ei oo ollut mun aikana. Ja nyt mä oon todella ihmeissäni, koska se on myös meidän järjestyksenvalvonta-alueita eli meillähän sinne valvontavastuu on.

Kauppakeskuksen edustajan mukaan kyseessä on julkinen kaupunkitila, jossa vastuu alueen käytöstä ja valvonnasta on annettu vuokralaiselle eli kauppakeskukselle. Se, miten julkisessa tilassa voi olla yksityisalueesta kertovat kyltit, ei selvinnyt haas-

Kuva 3. Tennispalatsin aukio on merkitty kyltein yksityisalueeksi. Fredrikinkadun puoleisessa kyltissä kerrotaan lisäksi alueella olevasta poliisin teknisestä valvonnasta.

Figure 3. Tennispalatsi Square is marked to be private space. The sign facing Fredrikinkatu street tells people about the technical surveillance carried out by the police.

tattelussa. Osa kylteistä selittyi sillä, että niillä oli haluttu merkitä huoltotien sijainti ja estää samalla autojen pysäköinti. Kauppakeskuksen edustaja määritteli tilan hallintasuhteita seuraavasti:

No meillä on aika vähän piha-alueita – – tuo Tennispalatsin aukiohan, sen omistaa Helsingin kaupunki, mutta me ollaan siinä kauppakeskuksena vuokralla. Ja siltä osin myös ylläpidetään ja – – muun muassa meidän ravintolat saa sitten pitää siinä terasseja ja muuta. Eli se on, mutta se on, koska kaupunki omistaa sen, niin se on myös yleistä tilaa, julkista tilaa.

Haastattelemani lähipoliisit vaikuttivat hämmennyneiltä kysyessäni Tennispalatsin aukion yksityis-alue- ja tekninen valvonta -kylteistä. Heidän mukaansa alue kuuluu Kampin kiinteistöön, vaikka tosiasiaa keskus vuokraa aukiota kaupungilta. Kauppakeskuksen mukaan valvontavastuu on heillä, mikä vaikuttaisi olevan ristiriidassa sen kanssa, että kylttien mukaan alueella on poliisin tekninen valvonta. Toinen haastattelemani poliiseista kommentoi kysymystäni:

Mutta mä en tiedä miten ne poliisin kamerat on ja mihin ne näyttää. Vai onko se vaan ihan, sattumalta ne kyltit näin. Että tietysti kun sä tuut sinne alueelle kun se on näin, että toi on yksityistä ja sit on yleistä. Et se on vähän tälleen rakenteellisesti aika vaikea paikka.

Se, mitä aluetta kyseiset kyltit tarkoittavat tai se, missä tekninen valvonta sijaitsee, jää epäselväksi. Mielenkiintoista on myös se, ettei kauppakeskuksen edustaja tiennyt kyseisten kylttien olemassaolosta. Hän vaikutti haastattelussa olevan eri mieltä kylttien välittämän viestin kanssa: valvontavastuu alueella oli kauppakeskuksella, ei poliisilla. Haastattelujen perusteella syntyi vaikutelma siitä, että kyseessä oli tila, jossa julkisuuden ja yksityisyyden rajat olivat pitkälti hämärtyneet.

Kauppakeskuksen ulkopuolella, jossa yksityisalueen kyltit sijaitsevat, on myös kylttejä, jotka kieltävät rullaluistelun ja -lautailun (kuva 4). Keskustelin näistä kylteistä kauppakeskuksen edustajan, lähipoliisin ja joidenkin hengailevien nuorten kanssa. Kauppakeskuksen edustajan kanssa keskustelu eteni seuraavasti:

Samalla Tennispalatsin aukiolla on niitä pieniä merkkejä, jotka kieltävät skeittauksen ja rullaluistelun. Ovatko ne teidän [kauppakeskuksen asentamia] merkkejä?

Nyt en osaa sanoa, ite en ole – – ainakaan niitä sinne hommannut. Mutta se on semmoinen yleinen ongelma mikä meillä tällä betkellä on, se skeittaaminen, koska se häiritsee hirveästi sitä, varsinkin kesällä, sitä ravintolatoimintaa.

Vaikka kauppakeskuksen edustaja ei ollutkaan tietoinen rullalautailu- ja rullaluistelukieltöjen alkuperästä, hän siirtyi kertomaan siitä, kuinka etenkin skeittaus haittasi kauppakeskuksen liiketoimintaa. Samalla hän kertoi ymmärtävänsä hyvin skeittajien hakeutuvan paikkoihin, jotka ovat lautailulle mahdollisimman ihanteellisia ja korosti, kuinka hänen naapurustossaan sijainnut skeittipuisto ei ollut häirinnyt häntä lainkaan. Syntyi vaikutelma, että hän joutui virkansa puolesta perustelemaan skeittauksen tuottamia ongelmia:

Totta kai rullalauta pitää jonkin verran ääntä, ja sitten se, että se tekee semmosen hehtisen tunnelman siihen. – – Kun kuitenkin terassilla pitäis olla rentoutuneessa tilassa, niin ihmiset kokee, että se on vähän semmoinen häiritsevä tekijä.

Kuva 4. Tennispalatsin aukiolla pienet kyltit kertovat skeittauksen ja rullaluistelun olevan kiellettyä toimintaa.
Figure 4. There are small signs indicating that rollerblading and -skating are prohibited in the Tennispalatsi Square.

Oheinen sitaatti tuo selvästi esiin sen, kuinka eri ihmiset ovat eri asemassa julkisen tilan käyttöön liittyvien toiveidensa ja niiden oikeutuksen suhteen. Kaupallisuus ja kuluttaminen vaikuttavat siihen, kuinka tilan käytön tapoja arvotetaan. Tennispalatsin aukion ravintolat ovat kauppakeskuksen vuokralaisia, joten kauppakeskuksen näkökulmasta maksavien ravintola-asiakkaiden halu olla ”rentoutuneessa tilassa” oli tärkeämpää kuin skeittaajien halu käyttää tilaa harrastukseensa. Haastattelemini nuorten joukossa oli myös skeittaajia ja heidän kavereitaan. Pyysin heitä kertomaan näkemyksiään siitä, miksi tietyillä alueilla skeittaaminen oli kielletty:

En tosiaan tiedä. Ehkä siinä saattaa tulla jotain – herätä jotain turvallisuuskysymyksiä tai muuta vastaavaa – Kyllä siinä ainakin on sitä tilaa kävellä siitä, että ei siinä yks ihminen skeittausellansa silleen ainakaan sitä tilaa vie pahemmin. Mutta en sit tiedä. (Tyttö, 15 v.)

Vaikka nuoret arvelivat skeittauskieltojen synnyn olevan mahdolliset vaaratilanteet, he kertoivat, kuinka eivät olleet juurikaan nähneet niitä. Eräs haastatelluista kertoi kokemuksestaan, jolloin hän oli epähuomiossa skeitannut kielletyllä alueella:

Mä olin vähän hämmentynyt tosiaan kun mä en ollut nähnyt niitä kylttejä, mä en tiennyt et siinä ei saa skeitata. – Mä tosiaan kysyin siltä vartijalta, että eiks tässä saa skeitata, niin sit se vaan, en

mä muista miten se sanoi, mutta aika tuimasti se kuitenkin heitti jotain, että ’et todellakaan saa’ ja sitten se vaan käski mut pois sieltä ja sitten lähdettiin kavereiden kanssa pois sieltä. – Se oli vähän hämmäntävä tilanne oikeestaan. (Poika, 15 v.)

Käytännössä kyseiset kieltotaulut rajasivat skeittaajat pitkään alueen ulkopuolelle. Omien havaintojeni mukaan tilanne kuitenkin muuttui kesän 2011 aikana siten, että yhä useammat ovat alkaneet skeitata myös kieltotaulujen rajaamalla alueella. Vähitellen siis kieltotaulujen voima on alkanut vähentyä. Osin synnyn voi olla se, etteivät uudet skeittaajat välttämättä huomaa kieltojen olemassaoloa, koska merkit ovat hyvin pieniä ja sijoitettu yllättävän korkealle. Toisaalta skeittauksen yleistyminen saattaa myös olla merkki vartijoiden entistä sallivammasta asenteesta skeittausta kohtaan. Yhtenä esimerkkinä mahdollisesta kieltojen vastustamisesta on kesän 2011 aikana kieltoimerkin päälle ilmestyneet skeittimuotia ja -tarvikkeita myyvien yritysten mainostarrat (kuva 5).

Toisena esimerkkinä kieltotauluista, joilla halutaan ohjata ihmisten toimintaa kauppakeskuksen ulkopuolella, ovat tupakointikieltomerkit. Omien havaintojeni mukaan kiellot eivät juurikaan vaikuta ihmisten toimintaan; päinvastoin monet tupakoivat nimenomaan kieltoykyltien välittömässä läheisyydessä. Kauppakeskuksen edustajan mukaan tilanteen tekee ongelmalliseksi se, ettei tupakointiin voi puuttua muuten kuin huomauttamalla ihmisil-

Kuva 5. Kesän 2011 kuluessa skeittaus- ja rullalautailukieltojen päälle ilmestyi tarroja. Sekä Overboard että Volcom myyvät mm. skeittaajille suunnattua nuorisomuotia. Figure 5. During the summer 2011 some stickers appeared on the prohibition signs. 'Overboard' and 'Volcom' are brands selling fashion targeted for example to skateboarders.

le asiasta ja pyytämällä heitä olemaan tupakoimatta. Kun kiellon noudattamatta jättämisestä ei voida rangaista, ei kehotuksilla tai kieltomerkeillä ole sanottavaa vaikutusta. Nuorten kertoman mukaan heidän tupakointiinsa kuitenkin puututtiin:

Ja sit jos polttaa siinä ovien edes ni ne [vartijat] tulee häätää siit. (Tyttö, 15 v.)

Haastattelija: *Siinä missä on ne kieltotaulut? Mut siinähän polttaa aika paljon myös aikuiset?*

Nii, mut niille ei sit sanota mitään. – Emmä oo ainakaan koskaan nähny et aikuisii häädettäis.

Nuorten tupakoinnin kieltäminen on perusteltua sen vuoksi, että tupakan myynti alle 18-vuotiaille on kiellettyä. Tällä perusteella on ymmärrettävää, jos kauppakeskuksen vartijat ajavat tupakoivia nuoria sisäänkäynnin edestä pois. Se, etteivät he nuorten tai omien havaintojeni perusteella puutu aikuisten tupakoimiseen kielletyllä alueella, osoittaa toisaalta kieltojen voimattomuuden ja toisaalta sen, kuinka kieltoja tulkitaan eri tavoin, kun kohteena ovat aikuiset tai alaikäiset nuoret.

Ulosulkemisen näkymättömät strategiat: onko ”asiaton oleskelu” mahdollista kieltää?

Kampin kauppakeskuksessa rajat julkisen, puolijulkisen ja yksityisen tilan välillä ovat monin paikoin hämärtyneet, kuten jo aikaisemmin on käynyt ilmi. Kauppakeskuksen edustaja kuvasi

haastattelussa monimutkaista tehtävänjakoa kiinteistöyhtiön ja julkisen vallan toimijoiden välillä. Monet rajat ovat hallinnollisesti määriteltävissä, mutta niiden havaitseminen asiaa tuntemattomalle on vaikeaa. Yhtenä esimerkkinä on jo aiemmin kuvattu epäselvyys yksityisen ja julkisen tilan välisestä määrittelyistä Tennispalatsin aukiolla. Kauppakeskuksen pääsisäänkäynnin eli Narinkkatorin puolella hallinnaltaan erilaisten alueiden välisen rajan veto on vielä hämäävä, koska alueita koskevia kieltoja tai alueiden rajoja ei ole osoitettu minkäänlaisin kyltein tai kieltomerkein.

Narinkkatori on ihan kokonaan kaupungin ja sitähän valvoo sitten poliisi eli meidän järjestyksenvalvonta-alue päättyy siihen: meidän pääovien edessä menee semmonen rännilinja, niin siihen. Eli meillä on toi edusta ainoastaan.

Kauppakeskuksen edustaja kertoi, kuinka ihmiset usein reklamoivat Narinkkatorin tapahtumista kauppakeskuksen edustajille, vaikka tilan käytöstä vastaa todellisuudessa Helsingin kaupunki. ”Rännilinja” merkitys vallan ja valvonnan rajana pysyi suurimmalle osalle ihmisistä tuntemattomana. Käytännössä tällä rajalla oli kuitenkin suuri merkitys nuorille: kauppakeskuksen vartijoilla oli oikeus häätää nuoria kauppakeskuksen välittömästä läheisyydestä, mutta hieman kauemmas torille heidän valtansa ei enää yltänyt. Tämän tiedosti ainakin osa haastatteluihin osallistuneista nuorista:

Jos istuu niil portail, jotka on ihan siin oven lähellä – viime kesänähän tosi monet emot istu siinä ja sit ne oikeesti tukki – ne portaat, ni sit ne [vartijat] tuli, ne aina tuli kesäl kastelee ne rappuset ettei siin pystyis istuu. (Tyttö, 15 v.)

Sit taas, no noilla rappusilla saa istuu, – tuolla vähän taaempaa – yleensä saa istuu ihan rauhassa. Mut ei niillä kahella ekalla, mitkä – on siin vieressä. (Tyttö, 19 v.)

Yllä olevat sitaatit tuovat esiin sen, kuinka sinänsä näkymättömät hallinnan ja valvonnan rajat konkretisoituvat nuorille siinä, missä heidän annetaan olla rauhassa ja mistä puolestaan joutuu ajetuksi pois. Omien havaintojeni mukaan suurin osa istuskelijoista valitseekin usein ne portaat, jotka ovat kaupungin, eivät kauppakeskuksen, alueella. Nuorisotyöntekijän mukaan osa nuorista käytti näitä näkymättömiä tilan hallinnan rajoja myös tietoisesti hyväkseen kohdatessaan kauppakeskuksen vartijoita:

Hienin kissa ja hiiri -leikki on ehdottomasti siinä, kun Kampin ja kaupungin alueen rajana on eri suuntaan oleva laatoitus, niin se, että kun Kampin alueella ei saa polttaa tupakkaa ulkovoivien läheisyydessä niin nuoret kun tulee siihen, ne jää röökille siihen, vartijat tulee ajamaan pois, ne hyppää vain sen rajan yli, koska silloin ollaan kaupungin alueella.

Kauppakeskuksen sisällä ulossulkemisen merkkejä ei ole luettavissa suoraan fyysisestä ympäristöstä. Ainoastaan ovilla on kieltotaulut, joiden mukaan sisällä rullalautailu ja -luistelu, alkoholi juomien nauttiminen sekä tupakointi ovat kiellettyjä. Sen sijaan mitään tiettyä ihmisryhmää ei rajata ainaakaan eksplisiittisesti seinien ulkopuolelle. Tämän vuoksi on mielenkiintoista tarkastella sitä, millaisia näkymättömiä, mutta silti ihmisten käyttäytymistä ohjaavia viestejä kauppakeskuksen puolijulkisissa tiloissa on luettavissa: Mihin tilaa voi käyttää? Millaiset toiminnot ovat hankalasti toteutettavissa?

Haastatteluissa pyrin selvittämään, miten nuoret itse kokivat hengailunsa merkityksen. Kysyin heiltä muun muassa sitä, miksi he halusivat viettää aikaansa kauppakeskuksessa tai sen ympäristössä. Tärkeimpänä syynä nuoret mainitsivat kavereiden tapaamisen ja heidän kanssaan vapaa-ajan viettämisen. Useimmiten Kamppiin tultiin tapaamaan jo ennestään tuttuja kavereita, mutta jotkut kertoivat myös siitä, kuinka Kampissa voi tutustua uusiin ihmisiin. Muutamat nuoret kertoivat, kuinka hengailu oli vaihtoehto kotona olemiselle ja erityisesti tietokoneen ääressä istumiselle. Jotkut heistä totesivat, kuinka kotiin ei voisi kutsua niin monia kavereita, joita hengaillessa tapaa. Tärkeintä hengailussa onkin kavereiden kanssa ajanvietto ilman etukäteen tehtyä tarkkaa suunnitelmaa (ks. myös Matthews *et al.* 2000; van Lieshout & Aarts 2008; Stenvall 2009).

Haastatteluihin osallistuneille nuorille hengailu kauppakeskuksessa ei tarkoittanut erityisesti vapaa-ajanvieton yhteyttä shoppailuun tai muuhun kaupalliseen toimintaan. Heille hengailu tarkoitti yhdessäoloa paikassa, jonne oli helppo kokoontua ja jossa oli mahdollista tavata suurta kaverijoukkoa yhtäaikaan. Se, että hengailu tapahtui kauppakeskuksessa, vaikutti toisarvoiselta seikalta. Pientä syömistä tai juomista saatettiin ostaa, mutta muuten kaupat ja niissä kiertely vaikuttivat olevan sivuseikka hengailijoille. Haastattelujen perusteella huoli kauppakeskuksissa aikaansa viettävien nuorten vapaa-ajan kaupallistumisesta näyttäisi melko aiheettomalta (vrt. Brusdal & Lavik 2008).

Nuoret kertoivat, kuinka hengailua suvaittiin yleensä melko hyvin, mutta jokainen haastateltava kertoi myös tilanteista, jolloin heidän oleskeluaan oli pyritty estämään. Suurin osa näistä kommentista liittyi kauppakeskuksessa työskentelevien vartijoiden ja nuorten välisiin kohtaamisiin. Yleisimpinä syinä ulosajamiseen nuoret mainitsivat nuorten olemassaolon ”väärässä paikassa” sekä kovaaäänisyyden. Nuoret kertoivat näistä tilanteista mm. seuraavasti:

...no siin pallolla [metron liukuportaiden päälle rakennetun Gekko-taideteoksen ympärillä] saa olla yleensä rauhassa ellei oo niinku mukamas liian äänekäs, tai naura, ja sit muualla Kampissa, kaikissa paikoissa missä vartija näkee et me häiritään muita ihmisiä niin tulee välillä sanomista... (Tyttö, 15 v.)

Usein nuoret eivät kokeneet omaa toimintaansa erityisen häiritseväksi, ja heidän oli vaikea ymmärtää hädän perusteita. Haastatteluissa tuli myös ilmi tilanteita, joissa jotkut nuoret olivat toimineet epäasiallisesti ja tulleet häädetyksi:

Tai sit on liian kova meteli tai sit joku tekee jotain, riehuu siinä. Esim. kun just yks päivä meidän kaveri, ne leikki ketsuppisotaa, niin sitten häädettiin koko Kampin alueelta pois. (Tyttö, 15 v.)

Yks meidän ihana rakas ystävämme leikki Tarzania, ja hän juoksi bokserilla ympäri Kampin aluetta. Se oli erittäin noloa. Sit vartija tuli sanoa että mee kotiin hakee huomiota, mutta ei sit meitä muita häätäne. (Tyttö, 15 v.)

Jos nuoria oli paljon yhdessä, he tukkivat helposti muiden kauppakeskuksessa liikkuvien tien ja tähän usein puututtiin. He ymmärsivät olevansa joskus toisten tiellä, mutta toisinaan tien tukkimisväitteet olivat heidän mielestään aiheettomia tai ainakin liioiteltuja. Syntyi vaikutelma, että häätämisen syyksi riitti nuorisojoukon läsnäolo julkisessa tilassa (vrt. Valentine 2004):

Mut vaikka siellä Tavastian portaillla tai siellä, niin sieltä ei kulje paljon ollenkaan ihmisiä. Sit kun vartija huomaa meiat siellä, – se häätää meiat pois, että te ootte kulkuväylän tukkeena (Tyttö, 15 v.) – – Vaik me istutaan siellä sivussa. (Tyttö, 15 v.)

Haastattelujen perusteella syntyi vaikutelma siitä, että nuoret useimmiten ymmärsivät, millainen toi-

minta häiritsi muita kauppakeskuksessa liikkuvia. Monissa tapauksissa he olivat valmiita tottelemaan vartijoiden poistumiskäskeyjä, tosin palatakseen usein hetken kuluttua takaisin. Sävy, jolla nuoria ajettiin pois, herätti haastatteluissa keskustelua. Eräs haastatelluista korosti sitä, kuinka nuorilla oli oikeus oleskella kauppakeskuksessa. Hänen mielestään istuminen ja oleminen olivat sallittua, koska sitä ei kielletty esimerkiksi erityisin kieltokyltein:

Kyllä siellä saa istuu. Suomi on vapaa maa, ei ne [vartijat] voi tulla sanomaan siit oikeestaan mitään jos me istutaan vaikka jossain Kusarilla [Gekko-aideteoksen ympärillä], koska se on kauppakeskus. Kyl siellä saa olla, et ei siellä ole mitään kylttejä et istuminen kielletty tai jotain tällasta. (Tyttö, 15 v.)

Melun ja nuorten suuren määrän lisäksi hädän syynä saattoi toisinaan nuorten mielestä olla heidän ulkoinen olemuksensa. 15-vuotias tyttö kertoi, kuinka hänen mielestään pukeutuminen vaikutti paljon siihen, kehen vartijat kiinnittivät huomiota: kun hän oli pukeutunut rokkarityyliin ja jutteli kavereidensa kanssa, vartijat saattoivat piirittää heidät ja seurata heidän toimiaan erityisen tarkasti. Vaikka vartijoiden asennoituminen nuoria kohtaan ei ollut hänen mielestään erityisen mukavaa, hän kuitenkin kertoi osittain ymmärtävänsä sitä. Osa nuorista koki, että vartijoiden

kielteiseen asenteeseen vaikutti heidän kyllästymisensä jatkuvaan huomauteleluun. Sen sijaan muilta kauppakeskuksessa liikkuvilta aikuisilta nuoret eivät juurikaan saaneet huomautuksia. Haastattelujen perusteella syntyi vaikutelma, että vartijoiden ja nuorten välillä tapahtuva rajanveto oleskelun oikeutuksen ja sitä koskevien rajoitusten välillä ei useimmiten välittynyt muille samaa tilaa käyttäville ihmisille.

E erityisen tapauksen nuorten ulossulkemiseen tähtäviin strategioiden joukossa muodostavat pyrkimykset estää hengailua poistamalla siihen sopivia oleskelupaikkoja. Aloittaessani aineiston keruun suosituin hengailupaikka oli metron liukuportaiden päälle rakennetun Gekon ympäristö, jossa sijaitsevat betonipenkit olivat erityisesti nuorten suosiossa (kuva 6). Betonipenkien, niiden vieressä sijaitsevan juomalähteen ja Gekon tarkoitus oli alun perin tilan suunnittelijoiden mukaan toimia luontevana kohtauspaikkana, jonka esikuvina olivat eteläeurooppalaisten vanhojen kaupunkien aukiot. Pyrkimyksenä oli luoda paikka, jossa ihmiset voisivat pysähtyä keskellä kiirettä. Tarkoituksena oli luoda kulttuurisia viittauksia muihin aikoihin ja paikkoihin sekä tuoda kaupalliseen tilaan lisää inhimillisyyttä (Davidsson & Kiukkola 2005).

Monet nuoret kertoivat, kuinka osa penkeistä oli viety kevään 2010 kuluessa pois. Syyksi he arvelivat hengailun aiheuttamat häiriöt:

Kuva 6. Kauppakeskuksen katutason betonipenkit olivat nuorten suosima hengailupaikka keväällä 2010.

Figure 6. Sitting stones of concrete, which were located on the street level of the shopping centre, were popular hanging-out sites for young people during spring 2010.

Niin ku tost sisältä – – otettiin niitä penkkei pois, koska vartijat aina hääti pois siit koska siin oli joku, just joku 50 nuoren joukko. Totta kai siitä kuuluu ääntä ja kaikkee sit kun puhutaan. (Tyttö, 15 v.)

Siinä oli ihan sikana porukkaa aina, et vartijat ei oikeen tykänny siitä. Ne varmaan otti ne penkit pois sen takii. (Tyttö, 16 v.)

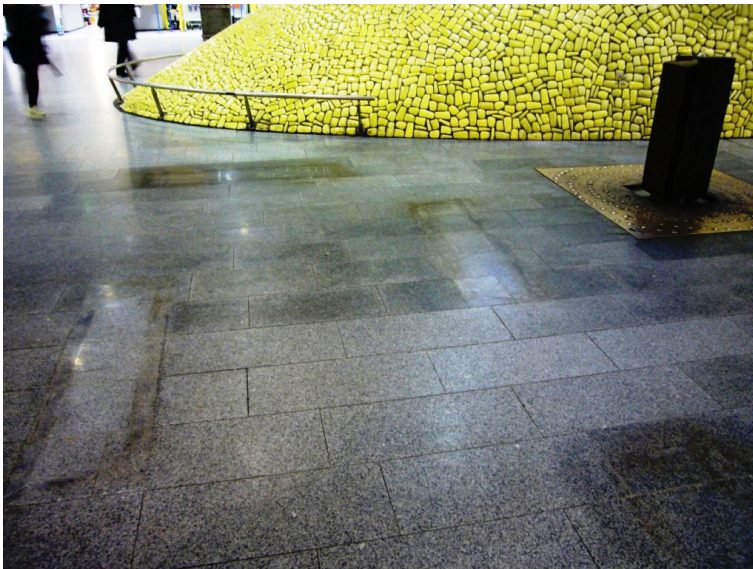
Ne nuoret, jotka mainitsivat penkkien poistamisen, epäilivät syyksi nuorten oleskelun ja halun karkottaa heidät. Eräs tyttö totesi, kuinka Kampin huonoihin puoliin kuului se, että vaikka kauppakeskuksessa liikkui paljon ihmisiä, siellä oli hyvin vähän paikkoja missä voi istua ja olla. Kaksi poikaa kiinnitti huomiota siihen, kuinka Kampissa istuskelu oli tehty vaikeaksi nuorten lisäksi myös vanhemmille kauppakeskuksessa liikkuville. Toinen heistä pohti asiaa seuraavasti:

Kyl toi on vähän huono systeemi mikä Kampis on, et siel ei oon pahemmin paikkoi mis voi lepuutella jalkojaan. – – Mä mietin vaan Leppävaaran Selloo. Siel on ympäri ostoskeskust sohvi ja pöyti mis voi istuu ja lepuuttaa jalkojaan koska tietenki se on ostoskeskus – – Ihmiset menee sinne shop-pailemaan, ihmisten jalat väsy, ne haluu istuu. Jos siel on vaan se yks paikka se Kusari [Gekko ympäristöineen] mis istuu, niin tietenki [se] tulee ihan täyteen. (Poika, 17 v.)

Moni haastatelluista mainitsi penkkien määrän vähentyneen. Yksi heistä totesi, kuinka penkkien poistamisen jälkeen nuoret joutuisivat seisoskelemaan, kun puolestaan toinen sanoi, ettei häntä haitannut penkkien poisto, koska hän voi yhtä hyvin istua myös lattialla, sillä ”*housut voi aina pestä.*”

Kevään 2011 kuluessa loputkin penkit Gekon ympäriltä olivat kadonneet (kuva 7). Kysyin asiasta viereisen, artikkelin aloitussitaatissa mainitun, kahvilan työntekijältä, joka kertoi, kuinka he olivat eräänä aamuna töihin tullessaan huomanneet asian ja ihmetelleet sitä. Hän arveli, että tarkoituksena oli karkottaa paikalla hengaat nuoret. Samalla hän totesi, kuinka nuorten läsnäolo ei ollut häirinnyt kahvilan toimintaa. Tiedustelin asiaa puhelimitse kauppakeskuksen edustajalta. Hän kertoi, kuinka Kampissa kävi paljon asiakkaita ja osa heistä kaipaisi levähdyspaikkoja, mutta samalla hän totesi, kuinka kauppakeskus ei halua tehdä tilannetta nuorille liian helpoksi. Sain kuulla, kuinka hengailevat nuoret saattoivat läsnäolollaan häiritä muita ihmisiä, ja siksi penkit oli päätetty viedä toistaiseksi varastoon.

Nyt kauppakeskuksen käytävätiloissa on jäljellä yksi betonipenkki linja-autojen aikataulujen lähellä sekä Espoon bussiterminaalin penkit. Ensimmäisessä kerroksessa on yksi kiinteä penkki sekä yksi ikkunalauta, jolla istuminen on mahdollista. Muissa kerroksissa penkkejä ei ole, lukuun ottamatta toisessa kerroksessa olevaa yhtä

Kuva 7. Betonipenkit poistettiin keväällä 2011. Penkkien jäljet näkyvät lattiassa muistumana hengailupaikasta.

Figure 7. Concrete sitting stones were removed during spring 2011. There are still traces from the sitting stones reminding from the place of hanging-out.

penkkiä. Kauppakeskuksen ylimmässä kerroksessa on niin sanottu catwalk eli esiintymislava, josta nuorten mukaan heidät ajetaan helposti pois. Ihmetellessäni ristiriitaa ihmisten levähtämistarpeen ja penkkien poistamisen välillä kauppakeskuksen edustaja totesi, kuinka ihmiset voisivat hyvin lepuuttaa jalkojaan istumalla kahviloiden tuoleilla. Hänen mukaansa ”ei se ketään haittaa, jos siinä viisi minuuttia istuu ostamatta mitään”. Näin alkuperäinen ajatus luontevasta kohtaus- ja levähdyspaikasta oli siirretty konkreettisesti varastoon, pois silmistä. Paikan alkuperäisestä asusta muistuttavat enää juomalähde sekä lattiasa näkyvät penkkien jäljet.

Lopuksi

Kampin kauppakeskus on esimerkki kaupallisesta tilasta, jossa omistajuuden, hallinnan ja vallankäytön rajat limittyvät toisiinsa ja joiden merkityksestä ei ole olemassa yhtä, yleisesti hyväksyttyä näkemystä. Kaupungin julkinen tila työntyy kauppakeskuksen sisään ja tekee mahdolliseksi soveltaa kaikille avoimen tilan periaatteita. Samalla kuitenkin kaupallisen tilan hallinnointi ja vallankäyttö näkyvät tavoissa, joilla haluttuja kohderyhmiä pyritään houkuttelemaan kauppakeskuksen asiakkaisiksi ja samalla ei-haluttuja ryhmiä pyritään rajaamaan keskuksen ulkopuolelle. Tilan käytön sopivista tavoista ei näin vallitse yksimielisyyttä eri ihmisryhmien välillä. Tämänkaltaisen julkisen ja ei-julkisen tilan rajan hämärtyminen on todettu monissa aiemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Staeheli & Mitchell 2008).

Tilankäyttöä ohjaillaan Kampissa monin näkyvin ja näkymättömin rajoin, kielloin ja käytännön toimin. Nuoret ovat yksi ryhmä, jonka käyttäytymistä säädellään näiden kieltojen kautta. Ulkoiloissa skeittaus- ja rullaluistelukiellot säätelevät nuorten toimintaa ja antavat toivotun ”rauhan” anniskeluravintoloiden maksaville aikuisille. Tupakointikiellot rakennuksen välittömässä läheisyydessä on tarkoitettu koskemaan kaikkia, mutta käytännössä ainoastaan nuorille huomautetaan kieltojen rikkomisesta. Kauppakeskuksen sisällä hengäilevien nuorten mainitsemia syitä heidän joutumisestaan ulosajetuksi olivat nuorten suuri lukumäärä, heidän aiheuttamansa meteli, kulku-teiden tukkiminen sekä liian äänekäs nauraminen. Hyvin harvoin nuoret tekivät mitään sellaista, josta olisi ollut todellista haittaa muille kauppakeskuksessa liikkuville, eivätkä he saaneet huomautuksia juuri koskaan muilta kuin vartijoilta. Suoranaisten ulosajamisen lisäksi nuoria pyrittiin karkottamaan

epäsuorin keinoin, esimerkiksi kastelemalla portaita ja poistamalla penkit suosituimmalta hengailupaikalta. Vaikka kauppakeskuksessa on tarkoitus viihtyä, nuoret eivät saaneet viihtyä siellä liian hyvin. Samalla kun penkit poistettiin, vaikutettiin myös muiden kauppakeskuksen asiakkaiden mahdollisuutta levähtää ilman ostovelvoitetta.

Aikuisten suhtautuminen kauppakeskuksessa hengäileviin nuoriin on ambivalentti. Toisaalta tiedostetaan, kuinka nuoret ovat tärkeä kauppakeskuksen kohderyhmä, jonka viihtyvyyteen on tärkeä kiinnittää huomiota. Toisaalta nuoret koetaan helposti ryhmäksi, joka saattaa aiheuttaa muille asiakkaille epämieluisia tunteita, ja siksi heidän oleskeluaan halutaan rajoittaa (ks. myös Staeheli & Mitchell 2008: 85). Tässä tulee ilmi Gill Valentin (2004) esittelemä kaksijakoinen suhtautuminen lapsiin ja nuoriin: samaan aikaan kun heitä pidetään suojelua tarvitsevinä, ei vielä vastuunkantoon kykenevinä yksilöinä, pieninä ”enkeleinä”, heihin suhtaudutaan myös ”paholaisina”, jotka kyseenalaistavat yhteisön käyttäytymissäantöjä, ja siksi heidän läsnäolonsa voidaan kokea uhkana. Nuorten näkökulmasta tämä kaksijakoinen asenne aiheuttaa ongelmia: jos heidän läsnäolonsa valvotussa ja turvallisessa kauppakeskuksessa ei ole toivottavaa, ajamalla heidät ulkopuolelle saatetaan samalla ajaa heidät vähemmän turvallisiin ympäristöihin. Haastatteluissa nuoret toivat usein esiin halunsa olla yhdessä toisten nuorten kanssa ilman, että heidän tarvitsi suunnitella tekemisiään etukäteen. Yhdessäolo koettiin sellaisenaan tärkeäksi vapaa-ajanviettomuodoksi. Tämä toimii tärkeänä vastapainona suomalaisessakin yhteiskunnassa yhä suosittumalle arjen aikatauluttamiselle. Nuoret tarvitsevat omaa aikaansa ja mahdollisuutta ottaa ympäristöönsä haltuun itsenäisesti, ilman vanhempiensa valvontaa. Kauppakeskukset voivat tarjota tähän sopivan tilan.

Kiitokset

Artikkeli on kirjoitettu osana Suomen Akatemian rahoittamaa Asumisen tulevaisuus -tutkimusohjelman hanketta Kaupungin kanssa asujat: lapset ja nuoret osallistuvina asukkaina (SA 255432).

Lähteet

Aaltonen, Sanna, Kivijärvi, Antti, Peltola, Marja & Tolonen, Tarja (2011). Ystävyudet. Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty: nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 112, 29–56.

- Abbott-Chapman, Joan & Robertson, Margaret (2009). Adolescents' favourite places: redefining the boundaries between private and public space. *Space and Culture* 12:4, 419–434.
- Aseman Lapset (2011). *Jo 20 vuotta nuorten hyväksi – Aseman Lapset ry!* 9.9.2011, <http://www.asemanlapset.fi/>
- Blunt, Alison & Varley, Ann (2004). Geographies of home. *Cultural Geographies* 11:1, 3–6.
- Brusdal, Ragnhild & Lavik, Randi (2008). Just shopping? A closer look at youth and shopping in Norway. *Young – Nordic Journal of Youth Research* 16:4, 393–408.
- Childress, Herb (2004). Teenagers, territory and appropriation of space. *Childhood* 11:2, 195–205.
- Clark-Ibáñez, Marisol (2007). Inner-city children in sharper focus: sociology of childhood and photo elicitation interviews. Teoksessa Stanczak, Gregory C. (toim.) *Visual research methods: image, society, and representation*. Sage, Los Angeles, 167–196.
- Davidsson, Aki & Kiukkola, Timo (2005). Kampin keskus – liikenneterminaali. *Betoni* 2, 48–57.
- Haila, Anne (2008). From Annankatu to Antinkatu: contracts, development rights and partnerships in Kamppi, Helsinki. *International Journal of Urban and Regional Research* 32:4, 804–814.
- Hopkins, Peter E. (2010). *Young people, place and identity*. Routledge, London & New York.
- Iveson, Kurt (2007). *Publics and the city*. Blackwell, Malden, MA.
- Kaivola, Taina & Rikkinen, Hannele (2004). Recreation, free-time activities and space related experiences of Finnish young people. Teoksessa Robertson, Margaret & Williams, Michael (toim.) *Young people, leisure and place: cross-cultural perspectives*. Nova Science Publisher, New York, 115–130.
- Kamppi (2010). *Yrityksille: tapahtumat, mainonta ja toimitilat*. 10.8.2011, <http://www.kamppi.fi/yrityksille>
- Karsten, Lia (2005). It all used to be better? Different generations on continuity and change in urban children's daily use of space. *Children's Geographies* 3:3, 275–290.
- Karsten, Lia & van Vliet, Willem (2006). Children in the city: reclaiming the street. *Children, Youth and Environments* 16:1, 151–167.
- Kofkin Rudkin, Jennifer & Davis, Alan (2007). Photography as a tool for understanding youth connections to their neighborhood. *Children, Youth and Environments* 17:4, 107–123.
- Koskela, Hille (2009). *Pelkkokierre. Pelon politiikka, turva- ja markkinat ja kamppailu kaupunkitilasta*. Gaudeamus, Helsinki.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa & Tani, Sirpa (2009). Hengailun maantiede: arjen kaupunki lasten ja nuorten olemisen tilana. *Alue ja Ympäristö* 38:1, 51–58.
- Kyttä, Marketta (2003). Children in outdoor contexts: affordances and independent mobility in the assessment of environmental child friendliness. *Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja* A 28.
- Kyttä, Marketta (2006). Environmental child-friendliness in the light of the Bullerby Model. Teoksessa Spencer, Christopher & Blades, Mark (toim.) *Children and their environments: learning, using and designing spaces*. Cambridge University Press, Cambridge, 141–158.
- Lieberg, Mats (1995). Teenagers and public space. *Communication Research* 22:6, 720–744.
- Malone, Karen (2007). The bubble-wrap generation: children growing up in walled gardens. *Environmental Education Research* 13:4, 513–527.
- Massey, Doreen (2005). *For space*. Sage, London.
- Matthews, Hugh, Taylor, Mark, Percy-Smith, Barry & Limb, Melanie (2000). The unacceptable flaneur: the shopping mall as a teenage hangout. *Childhood* 7:3, 279–294.
- Mitchell, Don (1995). The end of public space? People's Park, definitions of the public, and democracy. *Annals of the Association of American Geographers* 85:1, 108–133.
- Mitchell, Don (2003). *The right to the city: Social justice and the fight for public space*. Guilford, New York.
- O'Brien, Margaret, Jones, Deborah, Sloan, David & Rustin, Michael (2000). Children's independent spatial mobility in the urban public realm. *Childhood* 7:3, 257–277.
- Prezza, Miretta (2007). Children's independent mobility: a review of recent Italian literature. *Children, Youth and Environments* 17:4, 293–318.
- Ranta, Anni (2005). Kulutuksen soivat kulussit. Teoksessa Ampuja, Outi & Kilpiö, Kaarina (toim.) *Kuultava muisto: suomalaista äänimaiseman historiaa*. Turun Historiallinen Yhdistys, Turku, 257–278.
- Ridell, Seija, Kymäläinen, Päivi & Nyssönen, Timo (2009). Julkinen tila tänään – kuhinaa lomittuvilla rajapinnoilla. Teoksessa Ridell, Seija, Kymäläinen, Päivi & Nyssönen, Timo (toim.) *Julkeisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalitaloissa*. Tampere University Press, Tampere, 7–38.
- Sibley, David (1995). *Geographies of exclusion*. Routledge, London.
- Staeheli, Lynn A. & Mitchell, Don (2008). *The people's property? Power, politics and the public*. Routledge, New York & London.
- Stenvall, Elina (2009). "Sellast ihan tavallist arkee": helsinkiläisten 3.–6.-luokkalaisten arki ja ajankäyttö. *Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia* 2009:2.
- Thomas, Mary E. (2005). Girls, consumption space and the contradictions of hanging out in the city. *Social & Cultural Geography* 6:4, 587–605.
- Tiainen, Antti (2008). Suomen vilkkain nuorisotalo sijaitsee Kampissa. *Helsingin Sanomat* 29.3.2008.
- Valentine, Gill (2004). *Public space and the culture of childhood*. Ashgate, Aldershot.
- van der Burgt, Danielle (2008). How children place themselves and others in local space. *Geografiska Annaler Series B, Human Geography* 90:3, 257–269.
- van Lieshout, Maartje & Aarts, Noelle (2008). Youth and immigrants' perspectives on public spaces. *Space and Culture* 11:4, 497–513.
- Woolley, Helen (2006). Freedom of the city: contemporary issues and policy influences on children and young people's use of public open space in England. *Children's Geographies* 4:1, 45–59.